

Justitiekommitténs betänkande

2021/22:JuU5

Slopas straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i brottsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Förslagen innebär förändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år.

Förslagen innebär att om någon som är 18–20 år har begått ett brott, och det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, ska hans eller hennes ungdom inte beaktas särskilt vid straffmätningen. Detsamma ska gälla om brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer. Det ska inte heller krävas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i den åldersgruppen till fängelse, och samma straff ska kunna dömas ut som för andra myndiga lagöverträdare. Vidare föreslås att de särskilda ungdomspåföljderna i princip ska vara förbehållna personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som är över 18 år ska få dömas till någon av ungdomspåföljderna endast om det finns särskilda skäl för det. Det föreslås även att vissa allvarliga brott inte ska kunna preskriberas om brottet begåtts av någon som fyllt 18 år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 januari 2022.

Utskottet föreslår även ett tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden. Enligt utskottet bör regeringen återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott. I denna del finns två reservationer (S, V, MP) och (L).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns totalt åtta reservationer (S, M, SD, V, KD, L, MP) och två särskilda yttranden (SD, V).

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:17 Slopas straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet.

Tio yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet	6
Reservationer	19
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD, V).....	19
2. Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, punkt 2 (M, KD)	19
3. Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, punkt 2 (SD)	20
4. Slopade straffrabatt för unga myndiga i ytterligare fall, punkt 4 (S, V, MP)	21
5. Slopade straffrabatt för unga myndiga i ytterligare fall, punkt 4 (L).....	22
6. Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar, punkt 5 (M, KD)	23
7. Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar, punkt 5 (SD)	23
8. Bredare analys av hänsyn till ålder vid straffmätningen, punkt 6 (L)...	24
Särskilda yttranden	25
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD)	25
2. Avslag på propositionen, punkt 1 (V).....	25
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	27
Propositionen	27
Följdmotionerna	27
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	29
<i>Bilaga 3</i>	
Reservanternas lagförslag	35
<i>Bilaga 4</i>	
Reservanternas lagförslag	36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3657 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) och

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD, V)

2. Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:17 punkt 1 och avslår motionerna

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 och

2021/22:4235 av Johan Forssell m.fl. (M).

Reservation 2 (M, KD)

Reservation 3 (SD)

3. Övriga lagändringar

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:17 punkt 2.

4. Slopad straffrabatt för unga myndiga i ytterligare fall

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4232 av Johan Hedin m.fl. (C) och

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1 och

avslår motion

2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 4 (S, V, MP)

Reservation 5 (L)

5. Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3 och

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2.

Reservation 6 (M, KD)

Reservation 7 (SD)

6. Bredare analys av hänsyn till ålder vid straffmätningen

Riksdagen avslår motion

2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 8 (L)

Stockholm den 11 november 2021

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Maria Strömkvist (S), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Tobias Andersson (SD), Rasmus Ling (MP), Ingemar Kihlström (KD), Malin Björk (C) och Gudrun Nordborg (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:17 Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet. I propositionen föreslår regeringen ändringar i brottsbalken och lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Förslagen innebär förändringar i den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

I betänkandet behandlar utskottet även sex motioner som har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Reservanternas lagförslag finns i bilaga 3 och 4.

Det kan nämnas att riksdagen tidigare har gjort flera tillkännagivanden till regeringen i frågor som behandlas i detta ärende. En närmare genomgång av dessa görs under rubriken Regeringens redovisning av riksdagens tillkännagivanden (s. 14).

Utskottets överväganden

Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i brottsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Förslagen innebär förändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om att tillämpningsområdet för straffrabatten för unga lagöverträdare ska begränsas ytterligare och om att tillsätta en utredning med uppdrag att göra en bredare analys av hur ålder ska beaktas vid straffmätningen.

Jämför reservation 1 (SD, V), 2 (M, KD), 3 (SD), 4 (S, V, MP), 5 (L), 6 (M, KD), 7 (SD) och 8 (L) samt särskilt yttrande 1 (SD) och 2 (V).

Gällande rätt

Unga lagöverträdare har sedan länge särbehandlats i straffrättsligt hänseende. Detta gäller särskilt åldersgruppen 15–17 år, men också lagöverträdare i åldern 18–20 år. Särbehandlingen görs både vid straffmätningen och vid valet av påföljd. Ett skäl som brukar framhållas för denna ordning är att unga typiskt sett inte anses ha nått sådan mognad och ansvarsförmåga att de bör behandlas som vuxna. De har också ansetts särskilt känsliga för de konsekvenser som straffrättsliga ingripanden kan leda till. Grunderna för den nuvarande regleringen om särbehandling för åldersgruppen 18–20 år infördes 1980 i samband med avskaffandet av ungdomsfängelse som påföljd. Regleringen fördes sedan över till 29 och 30 kap. brottsbalken i samband med 1989 års påföljdsreform.

Vid straffmätningen innebär särbehandlingen att om någon har begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt i mildrande riktning, se 29 kap. 7 § första stycket brottsbalken. Det kallas ibland för ungdomsreduktion. I doktrin och praxis har det utvecklats riktlinjer för hur den bör göras. Straffnedsättningen blir generellt större för den som vid tidpunkten för brottet var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått denna ålder. I princip blir det fråga om allt större

straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är. Även om reduktionen inte bör ske helt schematiskt utan också differentieras utifrån t.ex. straffets längd (se NJA 2000 s. 421) tillämpas ofta – som en allmän utgångspunkt i praxis – kvotdelar av straffvärdet enligt en fallande skala utifrån ålder. Enligt den ordningen reduceras straffvärdet för t.ex. en person som var 15 år till 1/5, en 18-åring till 1/2 och en 20-åring till 3/4 av det värde som gäller för en vuxen lagöverträdare. Av 29 kap. 7 § andra stycket brottsbalken följer att ingen får dömas till strängare straff än 14 års fängelse, och följaktligen inte till livstids fängelse, för brott som begåtts före 21 års ålder.

I 32 kap. brottsbalken finns bestämmelser om de särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och slutna ungdomsvård. Den 1 januari 2021 infördes en ny påföljd för unga lagöverträdare, ungdomsövervakning.

Vid påföljdsvalet gäller delvis olika regler för åldersgrupperna 15–17 år respektive 18–20 år. För lagöverträdare som var under 18 år vid tidpunkten för lagföringen bestäms påföljden normalt till någon av de särskilda ungdomspåföljderna eller till böter. Fängelse får enligt 30 kap. 5 § första stycket brottsbalken väljas som påföljd för den som begått brott före 18 års ålder endast om det finns synnerliga skäl. Om rätten anser att det finns sådana skäl ska påföljden i enlighet med bestämmelserna i 32 kap. 5 § brottsbalken i stället för fängelse bestämmas till slutna ungdomsvård på viss tid, om inte särskilda skäl talar mot det.

Lagöverträdare som fyllt 18 men inte 21 år vid tidpunkten för lagföringen kan dömas till samma slag av påföljder som andra myndiga lagöverträdare. Fängelse får enligt 30 kap. 5 § andra stycket brottsbalken väljas som påföljd för den som fyllt 18 men inte 21 år vid tidpunkten för brottet endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det. Under vissa förutsättningar kan det bli aktuellt att döma till någon av de särskilda ungdomspåföljderna.

Enligt 35 kap. 2 § första stycket brottsbalken preskriberas inte vissa allvarliga brott, t.ex. mord. Av andra stycket i samma paragraf följer emellertid att ett sådant brott som någon har begått före 21 års ålder alltid kan preskriberas.

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare finns särskilda bestämmelser om handläggningen hos Polismyndigheten, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt 21 år. Lagen innehåller bestämmelser om bl.a. förundersökning, åtalsprövning, personutredning, häktning och rättegång som ersätter och fyller ut regleringen i rättegångsbalken. Till skillnad från övriga bestämmelser i lagen, som i huvudsak avser mål och ärenden där den dömda inte har fyllt 18 år, avser flera av bestämmelserna om rättegången i 25–30 a §§ även mål där den tilltalade inte har fyllt 21 år. De bestämmelserna handlar bl.a. om krav på särskilt utsedda domare i ungdomsmål, offentlighet vid förhandling och skyndsamt handläggning.

Ungdomsreduktionsutredningen

Regeringen gav i december 2017 en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. I uppdraget ingick att lämna förslag som innebär att den åldersgruppen behandlas som andra myndiga lagöverträdare vid straffmätningen och när det gäller val av påföljd samt i processuellt hänseende. Vidare skulle utredaren analysera vad en sådan ordning kan få för konsekvenser för lagöverträdare i åldern 15–17 år och mot den bakgrunden överväga olika modeller för hur straffmätningen för lagöverträdare i den åldersgruppen skulle kunna ske. Utredningen, som antog namnet Ungdomsreduktionsutredningen, lämnade betänkandet Slopåd straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85) den 18 december 2018. I enlighet med uppdraget lämnades bl.a. förslag som innebär att lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år behandlas som andra myndiga lagöverträdare vid straffmätningen och när det gäller val av påföljd. För lagöverträdare i åldern 15–17 år förordades en lösning som innebär att regleringen skulle vara oförändrad.

I ett särskilt yttrande till utredningen lämnades ett alternativt förslag om en slopad straffrättslig särbehandling för åldersgruppen 18–20 år vid återfall i allvarlig brottslighet som är kopplad till organiserad brottslighet eller annan kriminalitet förenad med gängbildning.

Betänkandet har remissbehandlats. Vid remissbehandlingen ifrågasatte en majoritet av remissinstanserna betänkandets förslag om en generellt slopad straffrättslig särbehandling av unga myndiga i åldern 18–20 år och reste samtidigt frågan om det, i syfte att åstadkomma en skärpt reaktion mot allvarlig brottslighet av unga myndiga t.ex. i kriminella nätverk, vore lämpligare med en mer avgränsad lösning. Som ett led i den fortsatta beredningen av betänkandet utarbetades därför ett utkast till lagrådsremiss (Ju2020/02657) med ett sådant förslag. Utkastet till lagrådsremiss har remissbehandlats.

I propositionen behandlas förslagen i betänkandet Slopåd straffrabatt för unga myndiga, de förslag i Påföljdsutredningens betänkande (SOU 2012:34) och departementspromemorian Processrättsliga konsekvenser av Påföljdsutredningens förslag (Ds 2012:54) som rör slopad särbehandling av unga lagöverträdare samt förslagen i utkastet till lagrådsremiss.

Propositionen

Behovet av en ny reglering

I propositionen redogör regeringen för utvecklingen av ungdomsbrottsligheten och vilka åtgärder som har vidtagits för att möta ungdomsbrottsligheten.

Regeringen konstaterar att den hittillsvarande ordningen med straffrättslig särbehandling av unga lagöverträdare har funnits under en lång tid. Den grundar sig på synsättet att unga personer typiskt sett har en outvecklad ansvarsförmåga, vilket bl.a. påverkar förmågan till självkontroll. Ungar är

också generellt sett mer psykologiskt känsliga för bestraffning än vuxna. Samhället bör därför visa tolerans för den unges mognadsprocess. Det har också ansetts att frihetsberövanden, särskilt för unga lagöverträdare, kan motverka deras återanpassning i samhället och leda till att de fostras in i en kriminell livsstil och därmed öka risken för återfall i brott.

Enligt regeringen är dessa skäl för särbehandling, framför allt när det gäller omyndiga lagöverträdare i åldern 15–17 år, som är barn, fortfarande viktiga. För barn under 18 år ska också beaktas att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige, innehåller bestämmelser om barnets bästa och att det ska finnas lagar särskilt anpassade för barn. Regeringen framhåller att överväganden om lagstiftningens utformning därför ska genomsyas av ett barnrättsperspektiv.

Materiellt sett får särbehandlingen till följd att brott begångna av unga lagöverträdare, genom ungdomsreduktionen vid straffmätningen och de särskilda regler som gäller vid påföljdsvalet, bestraffas lindrigare än om motsvarande brott begåtts av en lagöverträdare som fyllt 21 år. Den grundläggande utgångspunkten vid påföljdsbestämningen, dvs. att ett brotts straff ska stå i proportion till dess allvar (proportionalitetsprincipen), får alltså vägas mot, och i dessa fall stå tillbaka för, intresset av straffrättslig särbehandling av unga lagöverträdare.

Regeringen anser att för åldersgruppen 15–17 år har den nuvarande ordningen för påföljdsbestämning också goda skäl för sig (jfr prop. 2014/15:25 s. 25 och prop. 2019/20:118 s. 35). När det gäller lagöverträdare i åldern 18–20 år bör avvägningen enligt regeringen emellertid kunna leda till mer differentierade resultat än i dag. För lagöverträdare i den åldersgruppen kan skälen för särbehandling fortfarande väga över i vissa fall. Ju allvarligare brottslighet det är fråga om, desto större vikt är det enligt regeringen rimligt att tillmäta straffsystemets krav på en tillräckligt ingripande reaktion. Detsamma gäller vid återfall i brott och vid brott av sådan art att det bedömts vara angeläget att kunna ingripa med en sträng påföljd trots att straffvärdet i sig inte är påtagligt högt.

Regeringen konstaterar att unga vuxnas förmåga till ansvarstagande och mognad utvecklas successivt, vilket innebär att någon generell och allmänt giltig gräns för när de nått erforderlig mognad inte låter sig uppställas. På flera sätt anses denna förmåga emellertid tillräckligt utvecklad i anslutning till myndighetsåldern, som har betydelse för såväl vilket ansvar en person har för sina handlingar som hans eller hennes rättigheter och skyldigheter i olika avseenden. Regeringen hänvisar också till att det hittillsvarande hänsynstagandet till den tilltalades ålder för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år vid påföljdsbestämningen framstår som långtgående vid en internationell jämförelse.

När det gäller allvarlig brottslighet som begås av personer över 18 år anser regeringen att det med fog kan hävdas att den nuvarande regleringen kan leda till att reaktionen på allvarlig brottslighet blir alltför begränsad och inte står i proportion till brottets allvar. Vidare kan det enligt regeringen ifrågasättas om

genomslaget för hänsynstaganden till unga lagöverträdarens bristande mognad och känslighet för ingripanden, ställt mot andra intressen, ges lämpliga proportioner i rättstillämpningen.

En ordning som innebär att myndiga personer kan begå allvarlig brottslighet och få sina straff nedsatta med hälften, kan enligt regeringen riskera att undergräva straffsystemets trovärdighet och legitimitet. Den grundläggande utgångspunkten för påföljdsbestämningen ska vara brottets svårhet, och vid grova brott måste samhället kunna reagera med adekvata sanktioner. Vidare är det också av väsentlig betydelse att återfall i brott kan ges ett tillräckligt genomslag för påföljdssystemets trovärdighet. Att så kan ske är viktigt även när det är fråga om en ung myndig person som har återfallit i brott, t.ex. efter en tidigare utdömd ungdomspåföljd. Detsamma gäller brottslighet av sådan art att det bedömts vara angeläget att kunna ingripa med en sträng påföljd trots att straffvärdet i sig inte är påtagligt högt.

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att reglerna för påföljdsbestämningen för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år i större utsträckning än enligt den nuvarande ordningen bör vara desamma som för andra myndiga lagöverträdare. Det finns ett behov av förändringar av bestämmelserna om straffmätning och val av påföljd för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. I samband med detta finns skäl att också göra förändringar av ungdomspåföljdernas tillämpningsområde och preskription samt de bestämmelser som handlar om rättegången för unga lagöverträdare.

Slopad ungdomsreduktion vid straffmätningen för allvarliga brott

Regeringen föreslår att om någon har begått brott efter det att han eller hon fyllt 18 men innan han eller hon fyllt 21 år och det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, ska hans eller hennes ungdom inte beaktas särskilt vid straffmätningen. Den tilltalades ungdom ska inte heller beaktas särskilt vid försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott. Detsamma ska gälla om brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.

Regeringens överväganden om utformningen av den nya regleringen finns i avsnitt 5.1 i propositionen. Detta kommer endast att beröras översiktligt nedan med särskild tyngdpunkt på de förslag om annan utformning som har framställts i följdmotioner i detta ärende.

När det gäller frågan om en generell slopad särbehandling för åldersgruppen 18–20 år, i enlighet med Ungdomsreduktionsutredningens förslag, konstaterar regeringen att en majoritet av remissinstanserna ifrågasätter behovet av detta, bl.a. med hänsyn till att den lagförda ungdomsbrottsligheten minskar och att unga myndiga uppvisar en i förhållande till äldre personer i allmänhet bristande mognad och ansvarsförmåga. För lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år kan också skälen för särbehandling vid straffmätningen fortfarande anses väga över när det gäller brottslighet av mindre allvarligt slag. För att undvika onödiga

repressionsökningar bedömer regeringen att en sådan mindre allvarlig brottslighet även fortsättningsvis bör omfattas av en generell ungdomsreduktion och unga myndiga lagöverträdare mötas av en större tolerans från samhällets sida.

Regeringen framhåller vikten av att de förändringar som övervägs så långt som möjligt stämmer överens med påföljdssystemets uppbyggnad och brottsbalkens systematik och inte innebär större förändringar än nödvändigt. Enligt regeringen är det viktigt att säkerställa en förutsebar rättstillämpning, att lika fall behandlas lika av domstolarna och att reformen får avsedd effekt samtidigt som utrymme ges till en nyanserad straffmätning i det enskilda fallet.

När det gäller förslaget i det särskilda yttrandet till Ungdomsreduktionsutredningens betänkande – att ungdomsreduktionen inte ska tillämpas vid återfall i allvarlig brottslighet som är kopplad till organiserad brottslighet eller annan kriminalitet förenad med gängbildning – anser regeringen att nackdelarna är så pass betydande att detta alternativ inte bör väljas. I 29 kap. brottsbalken regleras hur återfall i brott ska påverka straffmätningen, och där finns också en straffskärpningsgrund som hänför sig till brottslighet som utövats i organiserad form. Regeringen konstaterar att en ordning som innebär att en och samma omständighet tillåts påverka straffmätningen på flera olika sätt kan leda till att regelsystemet blir svårtillämpat och svåröverskådligt samt att omständigheten i det enskilda fallet kan få ett genomslag som inte motsvarar dess betydelse. Vidare pekar regeringen på att det kan ifrågasättas om effekterna av en sådan lösning kan anses förenliga med den proportionalitet som bör prägla påföljdsbestämningen. Som exempel nämner regeringen att en 18-åring som tidigare dömts för brott i vissa fall skulle riskera ett dubbelt så långt fängelsestraff som en ostraffad 18-åring som gör sig skyldig till samma slags brott. På liknande sätt skulle en tidigare straffad 18-åring som gör sig skyldig till en våldtäkt straffas hårdare än en tidigare ostraffad 18-åring som döms för två fall av våldtäkt. Vidare innebär begränsningen till brottslighet som utövats i organiserad form eller i gängmiljö ingen skärpt reaktion när det gäller allvarlig brottslighet som normalt inte utövas under sådana former, t.ex. sexualbrott eller allvarlig våldsbrottslighet i nära relationer. Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte finns skäl att, som riksdagen har tillkännagett för regeringen, avskaffa ungdomsreduktionen för unga myndiga lagöverträdare vid återfall i brott. Regeringen anser därför att det är lämpligare att ge återfallsaspekten ökat genomslag vid påföljdsbestämningen genom vad som föreslås om att det inte ska ske någon särbehandling vid påföljdsvalet.

Regeringen bedömer att det är en ändamålsenlig lösning att göra ungdomsreduktionen avhängig av en föreskriven straffskala. Regeringen konstaterar dock att en avgörande nackdel med att knyta slopandet av ungdomsreduktionen till ett föreskrivet maximistraff är att många brott har en vid straffskala och att reduktionen därför inte skulle kunna omfatta brott som i det enskilda fallet är mindre allvarligt. I stället bör utgångspunkten enligt regeringen vara det lägsta föreskrivna straffet för en viss brottstyp. En sådan

avgränsning skulle säkerställa att den generella ungdomsreduktionen även fortsättningsvis kan användas vid straffmätning av mindre allvarlig brottslighet samtidigt som den inte tillämpas vid straffmätningen för allvarliga brott. Så används exempelvis föreskrivet minimistraff för att i rättegångsbalken reglera användningen av beslag och hemliga tvångsmedel liksom i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare för att avgöra när en utredning om brott bör inledas mot någon som inte har fyllt 15 år. Regeringen anser att det minimistraff som lämpligen bör användas är fängelse i ett år. En sådan nivå säkerställer enligt regeringen att reformen i denna del kommer att omfatta allvarlig brottslighet, exempelvis brott som kan begås av unga myndiga lagöverträdare bl.a. inom ramen för kriminella nätverk, liksom allvarliga sexualbrott. Det handlar t.ex. om mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, människohandel, olaga frihetsberövande, våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt koppleri, rån, grovt rån, grov utpressning, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grovt övergrepp i rättsak, grovt narkotikabrott och synnerligen grovt narkotikabrott, grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott och terroristbrott. För sådana brott kommer det inte heller att kunna dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Vidare föreslår regeringen att det införs en straffvärdeventil som innebär att ungdomsreduktionen inte heller ska tillämpas vid straffmätningen för brott vars straffvärde, i det enskilda fallet, uppgår till fängelse i ett år eller mer.

När det gäller förhållandet till lagöverträdare i åldern 15–17 år konstaterar regeringen att Ungdomsreduktionsutredningen, efter att ha övervägt olika modeller för hur ungdomsreduktionen skulle kunna planas ut för den åldersgruppen, gjort bedömningen att intresset att minska tröskeleffekter i förhållande till unga myndiga lagöverträdare inte kan motivera en ökad repressionsnivå för den som begår brott före 18 års ålder. Regeringen, liksom i princip samtliga remissinstanser som har yttrat sig i den delen, instämmer i den bedömningen. Regeringen anser att den nuvarande ordningen för påföljdsbestämning för åldersgruppen 15–17 år har goda skäl för sig. Den omständigheten att tröskeleffekter uppstår i förhållande till brottslighet som begås av lagöverträdare i den åldern är inte heller så tungt vägande att den bör hindra en slopad ungdomsreduktion för unga myndiga vid allvarlig brottslighet. Detsamma gäller enligt regeringen den omständigheten att sådana tröskeleffekter, på sätt som uttrycks av några remissinstanser, eventuellt kan leda till att personer under 18 år kan komma att utsättas för påverkan att ta på sig ansvaret för eller begå brott.

Inga särskilda bestämmelser om straffmaximum

Som en följd av förslaget om slopad ungdomsreduktion bedömer regeringen att det inte bör finnas några särskilda bestämmelser om svåraste straff för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt 18 år. Regeringens förslag

i denna del innebär att om det är föreskrivet för brottet ska det alltså vara möjligt att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse i högst 18 år eller på livstid.

Ingen särbehandling vid påföljdsvalet

Regeringen föreslår vidare att det inte ska krävas särskilda skäl för att döma någon som har begått brott efter det att han eller hon fyllt 18 år men innan han eller hon fyllt 21 år till fängelse. Ungdomsvård ska som utgångspunkt vara förbehållen personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt 18 år ska dock få dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Ungdomstjänst och ungdomsövervakning ska vara förbehållna personer som inte har fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som har fyllt 18 år när dom meddelas ska få dömas till ungdomstjänst eller ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt 21 år vid denna tidpunkt ska inte få dömas till ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning.

Allvarliga brott som begås av unga myndiga lagöverträdare ska undantas från preskription

I 35 kap. 2 § andra stycket brottsbalken finns en undantagsregel som föreskriver att brott som avses i första stycket som någon begått före 21 års ålder alltid kan preskriberas. Som skäl för den ordningen har anförts att den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare borde komma till uttryck även vid preskriptionsreglernas utformning (se prop. 2009/10:50 s. 21). Regeringen föreslår att de brott som undantas från preskription enligt 35 kap. 2 § första stycket brottsbalken ska preskriberas endast om brottet har begåtts av någon innan han eller hon fyllt 18 år. Ett sådant förslag framstår enligt regeringen som konsekvent i förhållande till de förändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga myndiga som föreslås i fråga om straffmätning och påföljdsval.

Särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare i rättegången

Regeringen bedömer att en bestämmelse i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska tas bort, som innebär att det i normalfallet krävs ett yttrande från socialnämnden för att någon som är under 21 år ska kunna dömas till fängelse i mer än tre månader. Vidare bedömer regeringen att det inte bör göras ändringar i bestämmelserna om offentlighet vid förhandling, skyndsam handläggning, särskilt utsedda domare och avkunnande av dom i mål mot den som inte har fyllt 21 år.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 2 januari 2022. Vidare föreslås att bestämmelsen om avskaffad preskription i den nya lydelsen

även ska tillämpas på brott som vid lagens ikraftträdande ännu inte har preskriberats.

Regeringens redovisning av riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anförde om straffvärdesbedömning (bet. 2016/17:JuU16 punkt 19, rskr. 2016/17:211). Enligt tillkännagivandet bör straffen för brott mot person i högre utsträckning än i dag grunda sig på den brottsliga handlingens straffvärde snarare än på brottslingens ålder och andra omständigheter som är knutna till honom eller henne. Vidare har riksdagen tillkännagett det som utskottet anförde om att mord och vissa andra allvarliga brott ska kunna preskriberas endast om lagöverträdaren var under 18 år vid tidpunkten för brottet (bet. 2019/20:JuU4 punkt 4, rskr. 2019/20:34) samt det som utskottet anförde om att avskaffa straffrabatten för unga lagöverträdare mellan 18 och 21 år vid återfall i brott (bet. 2019/20:JuU30 punkt 14, rskr. 2019/20:177). Genom propositionens förslag om förändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare i avsnitt 5.1, 5.2 och 5.3, tillsammans med förslagen i propositionen Straffet för mord (prop. 2018/19:138), anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om straffvärdebedömning är tillgodosett. Genom propositionens förslag i avsnitt 6 anser regeringen att riksdagens tillkännagivande om preskription är tillgodosett. Som tidigare har framgått anser regeringen att det inte finns skäl att avskaffa straffrabatten för unga lagöverträdare vid återfall i brott.

Sammanfattningsvis anser regeringen att tillkännagivandena ovan är slutbehandlade.

Motionerna

Avslag på regeringens proposition

I kommittémotion 2021/22:3657 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) begärs avslag på propositionen. Motionärerna framhåller att unga människor har en outvecklad ansvarsförmåga och en större känslighet för straff och sanktioner, vilket motiverar en större tolerans i bemötandet av unga lagöverträdare. Motionärerna instämmer i remissinstansernas omfattande kritik och menar bl.a. att forskningen ger stöd för att förslaget är kontraproduktivt, leder till tröskeeffekter för unga lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år och är för långtgående.

Även i kommittémotion 2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 begärs att regeringens proposition ska avslås. Motionärerna vill att riksdagen i stället ska anta motionärernas förslag till ändring i brottsbalken.

Slopad straffrabatt enligt Ungdomsreduktionsutredningens förslag

I kommittémotion 2021/22:4235 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkas att ungdomsreduktionen ska avskaffas helt för den som fyllt 18 år. Det föreslås

ske genom att 29 kap. 7 § brottsbalken ges den lydelse som Ungdomsreduktionsutredningen föreslog i sitt betänkande. Motionärerna menar att förslaget i regeringens proposition inte möter behovet av att helt avskaffa straffrabatten för myndiga lagöverträdare och framhåller att vissa allvarliga brott inte omfattas av förslaget, t.ex. övergrepp i rättsak samt våld och hot mot tjänsteman.

Slopad straffrabatt med förhöjd startpunkt

I kommittémotion 2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 begärs att riksdagen ska anta ett förslag till ändring i brottsbalken som bygger på modellen för 15–17-åringar som i Ungdomsreduktionsutredningens betänkande beskrivs som alternativ 3 och som innebär att 15–17-åriga lagöverträdare ska ta över den plats i systemet som 18–20-åriga lagöverträdare har i dag.

Slopad straffrabatt för samtliga brott

I kommittémotion 2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att straffrabatten ska avskaffas helt för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. Ett liknande yrkande framställs i motion 2021/22:4232 av Johan Hedin m.fl. (C).

Slopad straffrabatt vid återfall

I kommittémotion 2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatt inte ska tillämpas för personer som har fyllt 18 år som återfaller i ny brottslighet efter att tidigare ha dömts för brott.

Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar

I kommittémotion 2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att förändra straffrabatten för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år. Motionärerna anser att de olika förslag som har presenterats av Ungdomsreduktionsutredningen bör vägas noggrant mot varandra och att en förändring bör genomföras, bl.a. mot bakgrund av att förslagen i propositionen leder till tröskeeffekter och därigenom risk för ökad brottslighet i åldersgruppen 15–17 år.

Slopad straffrabatt för 15–17-åringar vid allvarlig brottslighet

I kommittémotion 2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en utredning med uppdrag att se över möjligheten att göra undantag från tillämpningen av straffrabatten för lagöverträdare som är 15–17 år när det gäller allvarlig brottslighet.

Bredare analys av hänsyn till ålder vid straffmätningen

I kommittémotion 2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 2 anförs att det behövs en bredare analys av systemet för att ta hänsyn till den unges ålder som förmildrande omständighet vid straffmätningen, i syfte att se om det finns andra sätt att väga in denna omständighet än genom ett sätt som per automatik innebär straffrabatt.

Tidigare riksdagsbehandling

Som redogjorts för under rubriken Regeringens redovisning av riksdagens tillkännagivanden har riksdagen gjort flera tillkännagivanden till regeringen om straffrabatt för unga lagöverträdare, senast våren 2020 (bet. 2019/20:JuU30, rskr. 2019/20:177). Utskottet anförde då (s. 30 f.) att ungdomar som begår brott måste mötas av raka och konsekventa reaktioner och att det är viktigt att åtgärderna är tydliga för att förhindra att ungdomar fastnar i kriminalitet. När det gällde personer som ännu inte fyllt 18 år kunde utskottet inte ställa sig bakom ett motionsyrkande om att dessa i vissa fall ska kunna dömas som vuxna, dvs. som om de hade fyllt 21 år. Utskottet kunde inte heller ställa sig bakom ett motionsyrkande om att straffnedsättningen ska reduceras för den som är under 18 år. Däremot ansåg utskottet att det fanns anledning att överväga i vilken utsträckning gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt vid straffmätningen om denne fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Utskottet anförde att någon sådan hänsyn till gärningsmannens ungdom inte skulle tas vid återfall i brott eftersom en straffreduktion då blir kontraproduktiv och riskerar att skicka en signal om att den unges kriminella livsstil inte tas på tillräckligt allvar. Utskottet ansåg därför att systemet med straffreduktion för unga över 18 år när det gäller återfall i brott och unga som har begått grova brott skulle ses över. Utskottet noterade att frågan om straffreduktion för unga över 18 år hade utretts och att regeringen hade aviserat att den skulle fatta beslut om en lagrådsremiss under våren.

Yrkanden om straffrabatt för 18–20-åringar liknande de som behandlas i detta ärende behandlades även i utskottets betänkande om unga lagöverträdare under våren 2021 (bet. 2020/21:JuU28 s. 42 f.). Utskottet konstaterade då att regeringen hade remitterat ett utkast till lagrådsremiss som rörde straffmätning i fråga om unga myndiga och avsåg att lämna en proposition med lagförslag under våren 2021. Utskottet uttalade att denna beredning inte borde föregripas och vidhöll sin tidigare uppfattning i fråga om straffmätning för personer i åldersgruppen 15–17 år. Utskottet avstyrkte därmed motionsyrkandena och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:396).

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att den nu gällande särbehandlingen av unga myndiga i påföljdssystemet medför att utdömda straff inte tillräckligt återspeglar brottslighetens allvar. Utskottet har tidigare framhållit vikten av att

ungdomar som begår brott möts av raka och konsekventa reaktioner och att det är viktigt att åtgärderna är tydliga för att förhindra att ungdomar fastnar i kriminalitet. Utskottet ser därför positivt på att regeringen nu återkommer med ett förslag om slopande av straffrabatten för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år vid allvarlig brottslighet. Även om utskottet, som framkommer nedan, anser att regeringen borde gått längre i sloandet av straffrabatten för unga lagöverträdare har utskottet förståelse för de överväganden som regeringen, med beaktande av de omfattande synpunkter som har framförts under remissbehandlingen, gjort när det gäller straffrabattens omfattning och lagtekniska utformning. Förslaget är ett steg i rätt riktning, och eftersom det är viktigt att denna reform genomförs utan ytterligare dröjsmål ställer sig utskottet bakom förslagen till lagändringar och tillstyrker därför propositionen. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2021/22:3657 (V), 2021/22:4234 (SD) yrkandena 1 och 2 samt 2021/22:4235 (M).

Samtidigt innebär regeringens förslag att straffrabatten slopas endast vid allvarlig brottslighet och utskottet noterar att unga myndiga lagöverträdare fortfarande kommer att få straffrabatt i relativt stor utsträckning. Utskottet menar att detta sänder fel signaler till såväl lagöverträdare som brottsoffer och riskerar att innebära att reformen inte får den effekt som är nödvändig för att motverka brottsutvecklingen. Det är enligt utskottet särskilt problematiskt att straffrabatt fortfarande kommer att aktualiseras för flera typer av brott som har en tydlig koppling till gängkriminalitet eftersom straffvärdet och minimistraffet för brotten är lägre än ett års fängelse. Utskottet föreslår därför att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Utskottet tillstyrker därför motionerna 2021/22:4232 (C) och 2021/22:4236 (KD) yrkande 1. Utskottet avstyrker däremot förslaget i motion 2021/22:4233 (L) yrkande 1 om att straffrabatt inte ska tillämpas för personer som har fyllt 18 år som återfaller i ny brottslighet efter att tidigare ha dömts för brott.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att den nuvarande ordningen för påföljdsbestämning för åldersgruppen 15–17 år har goda skäl för sig. Utskottet noterar att Ungdomsreduktionsutredningen och i princip samtliga remissinstanser som yttrat sig i den delen har gjort bedömningen att intresset att minska tröskeeffekter i förhållande till unga myndiga lagöverträdare inte kan motivera en ökad repressionsnivå för den som begår brott före 18 års ålder. Mot denna bakgrund vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning och är således inte berett att ställa sig bakom ett tillkännagivande om att förändra straffrabatten för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år. Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom förslaget om att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda och lämna förslag på slopad straffrabatt för 15–17-åringar vid allvarlig brottslighet. Motionerna 2021/22:4234 (SD) yrkande 3 och 2021/22:4236 (KD) yrkande 2 avstyrks därför.

Utskottet konstaterar att den reform som nu genomförs innebär en omfattande förändring av påföljdsbestämningen för unga lagöverträdare.

Utskottet utgår från att regeringen noga kommer att följa vilken betydelse lagändringarna får för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år men också i åldersgruppen 15–17 år och vad gäller brottsutvecklingen i stort. Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att ställa sig bakom förslaget i motion 2021/22:4233 (L) yrkande 2 om att nu tillsätta en utredning med uppdrag att göra en bredare analys av hur hänsyn till ålder kan beaktas som förmildrande omständighet vid straffmätningen, varför även det motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet har slutligen inget att invända mot regeringens redovisning av de tillkännagivanden som redogörs för ovan.

Reservationer

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD, V)

av Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD), Tobias Andersson (SD) och Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3657 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) och

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att riksdagen bör avslå propositionen. Vi utvecklar våra skäl för detta i våra särskilda yttranden 1 respektive 2.

2. Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, punkt 2 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken med den ändringen att 29 kap. 7 § ska ha den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4235 av Johan Forssell m.fl. (M),

bifaller delvis proposition 2021/22:17 punkt 1 och avslår motion

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi konstaterar att den nuvarande ordningen med ungdomsreduktion har inneburit att brottsoffer som har fått utstå oerhörda kränkningar också har fått se sina vuxna förövare få påföljder som står i stark kontrast till det allmänna rättsmedvetandet. Ett avskaffande av straffrabatten är enligt vår mening i grunden ett ställningstagande för att den som uppnått myndighetsåldern ska

delta i samhället med samma frihet och ansvar som en vuxen person, även när det kommer till brottslig aktivitet.

Vi ser därför positivt på regeringens ambition att se över den nuvarande ordningen med särbehandling av unga lagöverträdare. Vi anser dock att förslaget i propositionen inte möter behovet av att helt avskaffa straffrabatten för myndiga brottslingar.

Regeringens förslag innebär att straffrabatt fortfarande kommer att aktualiseras vid flera typer av brott som trots straffvärdet är synnerligen allvarliga till sin natur, t.ex. övergrepp i rättsak samt våld eller hot mot tjänsteman. Vår uppfattning är att det inte finns några godtagbara skäl för att signalera att ålder skulle vara en förmildrande omständighet vid sådan brottslighet.

Under flera års tid har våldet i den gängkriminella miljön trappats upp, vilket tydligt speglas i antalet skjutningar. Personer rekryteras till de kriminella gängen vid ung ålder, ibland även innan de uppnått straffmyndighetsåldern. Att lagföra personer är många gånger en svår uppgift då det råder en stark tystnadskultur i dessa områden. Även Nationella trygghetsundersökningen visar att andelen personer som utsatts för hot, misshandel och sexualbrott och personrån har ökat kraftigt. Mot denna bakgrund anser vi att det finns ett starkt behov av att slopa straffrabatten i större utsträckning än vad som föreslås i regeringens proposition.

Vi anser att den ändring av 29 kap. 7 § brottsbalken som föreslås i Ungdomsreduktionsutredningens betänkande – att straffrabatten slopas för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år vid samtliga brott – är väl avvägd och motiverad. Viss remisskritik har funnits mot förslaget i fråga om tröskeleffekter eftersom skillnaden i påföljdsbestämningen mellan en 17-åring och en 18-åring blir större. Vi konstaterar att en sådan tröskel förekommer redan i dag inom ramen för det nuvarande systemet, men att det också är möjligt att utreda och se över påföljdsbestämmelserna för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år för att motverka eventuella tröskeleffekter.

3. Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, punkt 2 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken med den ändringen att 29 kap. 7 § samt 32 kap. 1 och 2 §§ ska ha den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 4.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2,

bifaller delvis proposition 2021/22:17 punkt 1 och avslår motion 2021/22:4235 av Johan Forssell m.fl. (M).

Ställningstagande

Brottsligheten kryper ned i åldrarna och den organiserade kriminaliteten rekryterar allt yngre människor och fostrar dem in i socialt och brottsligt beteende. Vi anser att därför att det är särskilt viktigt att bryta brottsliga banor tidigt, genom tydliga och ordentliga konsekvenser för brottsliga handlingar.

Vi är beredda att acceptera en viss straffreduktion på grund av ålder i påföljdssystemet men anser att storleken på reduktionen måste bli mindre. Att unga lagöverträdare enligt det nu gällande regelverket får en straffrabatt på upp till 80 procent innebär enligt vår uppfattning en oerhörd diskrepans mellan gärningens straffvärde och det utdömda straffet.

Mot denna bakgrund föreslår vi att riksdagen ska anta vårt förslag i bilaga 4 till lag om ändring i brottsbalken, vilket innebär en slopad straffrabatt med förhöjd startpunkt. Förslaget bygger på modellen för 15–17-åringar som i Ungdomsreduktionsutredningens betänkande beskrivs som alternativ 3, och som innebär att 15–17-åriga lagöverträdare ska ta över den plats i systemet som 18–20-åriga lagöverträdare har i dag. Enligt vårt förslag ska det i 29 kap. 7 § brottsbalken anges att för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får straffreduktion vid straffmätningen inte ske med mer än hälften av brottets straffvärde. Dessutom föreslår vi följdändringar i 32 kap. 1 och 2 §§.

4. Slopad straffrabatt för unga myndiga i ytterligare fall, punkt 4 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Rasmus Ling (MP) och Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4232 av Johan Hedin m.fl. (C),

2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 1 och

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Ungdomsreduktionsutredningens förslag – att straffrabatten ska slopas vid samtliga brott som begås av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år – remitterades till ett mycket stort antal remissinstanser och möttes av en

omfattande remisskritik. En majoritet av remissinstanserna ifrågasatte behovet av eller motsatte sig en generell slopad straffrabatt för 18–20-åringar, bl.a. med hänsyn till ungdomsbrottslighetens utveckling och ungdomars bristande mognad. Vi instämmer i remissinstansernas kritik och ser ingen anledning att rikta ett tillkännagivande till regeringen om slopad straffrabatt för unga myndiga lagöverträdare vid samtliga brott.

5. Slopad straffrabatt för unga myndiga i ytterligare fall, punkt 4 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 1 och avslår motionerna

2021/22:4232 av Johan Hedin m.fl. (C) och

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag välkomnar regeringens förslag, men anser att denna reform är otillräcklig. I nästa steg bör reglerna ändras så att den automatiska straffrabatten tas bort helt för alla unga myndiga som fyllt 18 år. Detta hindrar inte att relativ ungdom självklart även fortsättningsvis tas i beaktande vid straffmätningen. För den som begår sitt första brott, och där brottet är av mindre allvarlig art, ska det enligt min mening vara motiverat att överväga en något mildare påföljd med hänsyn till den unges ålder.

Däremot är det inte försvarbart med en automatisk straffrabatt även för den som återfaller i brott och gör det upprepade gånger redan i unga år. Jag menar att det ger fel signal att ge en automatisk straffrabatt till myndiga personer som har fastnat i en kriminell livsstil.

Jag anser därför att regeringen bör återkomma med ett lagförslag med innebörden att den automatiska straffrabatten ska avskaffas för ungdomar som har fyllt 18 år och ersättas med ett mer flexibelt regelverk där den unges ålder vägs in som en av flera faktorer. Jag vill även i detta sammanhang påpeka behovet av en generell straffskärpning vid återfall i brott eller när flera brott begåtts av samma gärningsman. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

6. Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar, punkt 5 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2 och
avslår motion

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi konstaterar att regeringens förslag innebär tröskeleffekter, vilket har uppmärksammats av ett stort antal remissinstanser. Vår uppfattning är att det ska bli mindre attraktivt att locka barn in i kriminalitet, men vi menar att regeringens förslag i praktiken innebär motsatsen. Om straffet för den som är 18 år är betydligt högre än för den som är 17 år kommer fler brott att begås av 17-åringar, antingen för att de passar på innan de fyller 18 år eller för att de blir pressade av äldre personer att begå brott. I Ungdomsreduktionsutredningens betänkande presenterades flera sätt att förändra straffreduktionen för lagöverträdare som är 15–17 år. Vi anser att dessa modeller nogga bör vägas mot varandra och att en förändrad straffrabatt för 15–17-åringar bör genomföras. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

7. Förändrad straffrabatt för 15–17-åringar, punkt 5 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3 och
bifaller delvis motion

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Mot bakgrund av att allt allvarligare brottslighet begås av unga som är 15–17 år menar vi att det finns ett tydligt behov av reella konsekvenser även för denna åldersgrupp. När det gäller allvarlig brottslighet anser vi att det är orimligt utifrån ett brottsofferperspektiv att tillämpa straffreduktion på grund av ålder. Om någon är vuxen nog att mörda, våldta eller råna en annan person, menar vi att han eller hon är vuxen nog att också möta konsekvenserna av sina handlingar. Vi anser därför att en utredning bör tillsättas med uppdrag att se över möjligheten att göra undantag från tillämpningen av straffreduktionen vid allvarlig brottslighet när det gäller lagöverträdare som är 15–17 år. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

8. Bredare analys av hänsyn till ålder vid straffmätningen, punkt 6 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Det behövs en bredare översyn av hela påföljdssystemet för att på ett rimligt sätt väga in ungdom som en omständighet vid såväl påföljdsval som straffmätning även för gärningsmän som är 15–17 år. Förändringar för den som fyllt 18 år riskerar att leda till nya tröskeeffekter och kan därmed oavsiktligt driva på ökad brottslighet i åldersgruppen 15–17 år om den omfattande automatiska straffrabatten kvarstår. Vid sidan av denna översyn av påföljdssystemet är det också angeläget att socialtjänsten ges tillräckliga redskap för att sätta in åtgärder, där så är nödvändigt tvingande, i de situationer där barn som är under straffmyndighetsåldern på 15 år begår brott. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD)

Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Tobias Andersson (SD) anför:

När en person uppnår myndighetsåldern 18 år är han eller hon vuxen och fullt ansvarig för sina handlingar. Vi menar att det är stötande att detta inte gäller för brottsliga handlingar eftersom unga lagöverträdare får straffrabatt vid påföljdsbestämningen. Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att straffrabatten bör ses över, framför allt när det gäller myndiga lagöverträdare. Enligt vår uppfattning är det anmärkningsvärt att regeringens lagförslag innebär att myndiga personer fortfarande kan få straffrabatt. Vi föreslår därför att regeringens proposition ska avslås. Vidare anser vi att riksdagen i stället bör ställa sig bakom vårt förslag till lag om ändring i brottsbalken.

2. Avslag på propositionen, punkt 1 (V)

Gudrun Nordborg (V) anför:

Särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare grundar sig i biologiska och psykologiska hänsynstaganden. Unga människor har en outvecklad ansvarsförmåga och en större känslighet för straff och sanktioner. Dessa förutsättningar motiverar enligt min mening större tolerans i bemötandet av unga lagöverträdare.

Jag vill lyfta fram att Ungdomsreduktionsutredningen kom till slutsatsen att det inte finns något empiriskt eller erfarenhetsbaserat stöd för skärpta påföljder för unga lagöverträdare. Utredningen hänvisar till att resultat från den mest aktuella hjärnforskningen, utvecklingspsykologin och kriminologin endast går att tolka som ett stöd för att behålla ett hänsynstagande till gärningspersoners unga ålder. Utredningen visar att det inte finns tillräckligt tunga skäl för att ta bort straffrabatten, eftersom det framgår av kriminalstatistiken att det är ett stort antal ungdomar som gör sig skyldiga till något eller några få brott och att ett litet antal gör sig skyldiga till ett stort antal brott.

Denna bedömning delas av ett flertal kriminologer, som menar att det finns en risk att slopandet av straffrabatten leder till att ungas brottslighet ökar. Forskningen visar bl.a. att brottsligheten ökar mycket bland män när de är i 20-årsåldern och sedan minskar drastiskt när de blir äldre. Men ju tidigare i livet en person blir dömd, desto svårare är det att leva ett hederligt liv. Vidare har den person som sitter i fängelse under en lång period svårt att komma tillbaka ut i verkliga livet igen. Syftet med den straffrabatt som finns såväl i Sverige som i många andra länder är att unga personer ska särbehandlas och bygga på kunskaper om att straff bör anpassas efter en persons mognad.

Forskningen visar också att det är svårare att bryta kriminella mönster och en kriminell identitet om den etableras i ung ålder.

Jag konstaterar att flera remissinstanser har omfattande invändningar mot regeringens förslag, bl.a. vad gäller förslaget effektivitet och att tröskeleffekter kan leda till att personer under 17 år begår brott i större utsträckning. Vidare instämmer jag i Advokatsamfundets kritik om att förslaget att knyta slopandet av straffrabatten till ett minimistraff om ett års fängelse riskerar att leda till att reformen blir för långtgående.

Jag vänder mig även bestämt mot regeringens förslag om att det ska vara möjligt att döma någon som har begått brott efter det att hen fyllt 18 år, till fängelse i högst 18 år eller på livstid. För att en person under 21 år ska kunna dömas till fängelse bör det även fortsättningsvis krävas särskilda skäl.

Mot bakgrund av ovanstående anser jag att riksdagen bör avslå regeringens proposition.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:17 Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Följdmotionerna

2021/22:3657 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

Riksdagen avslår proposition 2021/22:17.

2021/22:4232 av Johan Hedin m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag på hur straffrabatten kan tas bort vid samtliga brott och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4233 av Johan Pehrson m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort den automatiska straffrabatten för alla unga myndiga som fyllt 18 år och som återfaller i brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bredare analys av systemet för att ta hänsyn till den unges ålder som förmildrande omständighet vid straffmätningen och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4234 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen avslår proposition 2021/22:17 Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet.
2. Riksdagen beslutar om de ändringar i brottsbalken (1962:700) som framgår i denna motion.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet att döma unga lagöverträdare som vuxna och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4235 av Johan Forssell m.fl. (M):

Riksdagen beslutar att anta regeringens förslag till ändring i brottsbalken med de ändringar som framgår av denna motion.

2021/22:4236 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att helt avskaffa straffreduktionen för den över 18 år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra straffreduktionen för den mellan 15 och 18 år och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 3 §, 29 kap. 7 §, 30 kap. 5 §, 32 kap. 1, 2 och 3 a §§ och 35 kap. 2 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.3 §¹

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har *vunnit* laga kraft, brott som är belagt med fängelse i mer än sex år, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med fyra år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon *har* fyllt *tjugoett* år får inte läggas till grund för sådan förhöjning som anges i första stycket.

En utländsk dom får tillmätas samma verkan som en svensk.

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har *fått* laga kraft, brott som är belagt med fängelse i mer än sex år, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med fyra år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon fyllt *arton* år får inte läggas till grund för *en* sådan förhöjning som anges i första stycket.

29 kap.7 §²

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *tjugoett* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt *tjugoett* år får inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får dock dömas till fängelse i högst fjorton år.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt *arton* år får *det* inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får *det* dock dömas till fängelse i högst fjorton år.

¹ Senaste lydelse 2009:396.

² Senaste lydelse 2009:396.

Första stycket gäller inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt arton år, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,

2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1, eller

3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.

30 kap.

5 §³

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten *därvid* i första hand *skall* bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 §.

För brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt arton men innan han eller hon fyllt tjuogoett år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

För brott som någon *har* begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten *då* i första hand *ska* bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 §.

32 kap.

1 §⁴

Den som *är under tjuogoett år och som begått brott* får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna *skall* syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Den som *har begått brott innan han eller hon fyllt arton år* får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna *ska* syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. *Även den som har begått brott efter det*

³ Senaste lydelse 2006:891. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

⁴ Senaste lydelse 2006:891.

att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjuogoett år får inte dömas till ungdomsvård.

Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Skall åtgärderna vidtas med stöd av socialtjänstlagen, *skall* rätten *meddela* föreskrift om att den unge *skall* följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet *skall* framgå av domen.

Skall åtgärderna vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, *skall* den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen *skall* biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får *meddelas* endast med den skadelidandes samtycke.

Om åtgärderna *ska* vidtas med stöd av socialtjänstlagen, *ska* rätten *besluta en* föreskrift om att den unge *ska* följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet *ska* framgå av domen.

Om åtgärderna *ska* vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, *ska* den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen *ska* biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får *beslutas* endast med den skadelidandes samtycke.

2 §⁵

Den som är under tjuogoett år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksam-

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad

⁵ Senaste lydelse 2015:80.

het i lägst tjugo och högst etthundrafemtio timmar.

Den som *är över* arton år får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

verksamhet i lägst tjugo och högst etthundrafemtio timmar.

Den som *har fyllt* arton år *när dom meddelas* får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det. *Den som har fyllt tjugoett år vid denna tidpunkt får inte dömas till ungdomstjänst.*

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

3 a §⁶

Den som *är under tjugoett år och som begått brott* får dömas till ungdomsövervakning om varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. *Den som är över arton år får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det.*

Den som *har begått brott innan han eller hon fyllt arton år* får dömas till ungdomsövervakning om varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Den som har fyllt arton år när dom meddelas får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjugoett år vid denna tidpunkt får inte dömas till ungdomsövervakning.

Rätten får bestämma tiden för ungdomsövervakning till lägst sex månader och högst ett år.

Den som döms till ungdomsövervakning ska medverka i verkställighetsplanering och följa det som anges i verkställighetsplanen.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning.

Lydelse enligt prop. 2020/21:204 Föreslagen lydelse

35 kap.

2 §

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för 1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,

⁶ Senaste lydelse 2020:617.

2. våldtäkt eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,
4. brott enligt 2 § första eller tredje stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
5. folkmord, brott mot mänskligheten, grov krigsförbrytelse eller aggressionsbrott enligt 1, 2, 11 eller 11 a § lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott,
6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller
7. försök till brott som avses i 1, 5 eller 6.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt *tjugoett* år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt *arton* år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 2 januari 2022.
 2. Bestämmelsen i 35 kap. 2 § andra stycket i den nya lydelsen tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Rätten får döma till ungdomsvård endast om det i målet finns ett yttrande av *nämnden* med det innehåll som avses i 11 §. *Om det inte finns särskilda skäl krävs ett sådant yttrande också för att rätten skall få döma den som inte har fyllt tjuugoett år till fängelse i mer än tre månader.*

28 §¹

Rätten får döma till ungdomsvård endast om det i målet finns ett yttrande av *socialnämnden* med det innehåll som avses i 11 §.

Denna lag träder i kraft den 2 januari 2022.

¹ Senaste lydelse 2006:894.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Reservation 2 (förslagspunkt 2)

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag***29 kap.**

7 §

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *tjuogoett* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får det inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får det dock dömas till fängelse i högst fjorton år.

Första stycket gäller inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt arton år, om

- 1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,*
- 2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1, eller*
- 3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.*

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *arton* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Ett fängelsestraff som motsvarar mer än hälften av brottets straffvärde får mätas ut för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år endast om det krävs för att 4 § ska kunna tillämpas.

Vid tillämpningen av denna paragraf får rätten inte döma till svårare straff än fängelse i nio år.

BILAGA 4

Reservanternas lagförslag

Reservation 3 (förslagspunkt 2)

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag***29 kap.**

7 §

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *tjuogoett* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får det inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får det dock dömas till fängelse i högst fjorton år.

Första stycket gäller inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt arton år, om

- 1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,*
- 2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1, eller*

- 3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.*

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *arton* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får straffreduktion vid straffmätningen inte ske med mer än hälften av brottets straffvärde.

32 kap.

1 §

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. *Även den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjuogoett år får inte dömas till ungdomsvård.*

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av socialtjänstlagen, ska rätten besluta en föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen ska biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får beslutas endast med den skadelidandes samtycke.

2 §

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. *Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra*

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. *Har den unge fyllt arton år vid tidpunkten för rättens*

oavlönat arbete och delta i annan dom får han eller hon dömas till särskilt anordnad verksamhet i lägst ungdomstjänst endast om det finns tjugo och högst etthundrafemtio särskilda skäl för det. timmar.

Den som har fyllt arton år när dom Den som döms till ungdomstjänst meddelas får dömas till ska åläggas att utföra oavlönat ungdomstjänst endast om det finns arbete och delta i annan särskilt särskilda skäl för det. Den som har anordnad verksamhet i lägst tjugo fyllt tjuogoett år vid denna tidpunkt får och högst etthundrafemtio timmar. inte dömas till ungdomstjänst.

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.